

KONTSERTETTEKANDE PLUSSID JA MIINUSED

RO Estonia produktsiooni, Richard Strauss'i ooperi „Arabella” näitel

TIIU LEVALD

TEMUKT JAAN. 2016

Mis tahes ooperi kontsertettekande tekitab meis elevust ja lisab kogemusi nii tegijatele kui kuulajatele, eriti siis, kui teos kõlab Eesti laval esimest korda. Kahjuks paneb rahakitsikus piirid teatri repertuaari avardamisele ning on ahendanud neid piire äärmuseni.

Estonia ooperi-, opereti- ja muusikali repertuaari nimekirja vaadates ei saaks öelda, et siin oleks lausa vaesus majas – erinevaid produktsioone on selles üksteist. Samas on kohalikul ooperisõbral raske mõista, miks lisaks aastaid laval püsinud Bizet' „Carmenile” (praegune lavastus on järjekorras kümnes!) ja Verdi „La traviatale” (21. veebruaril 2016 täitub sel ooperil Estonia laval püsimisest 100 aastat!) tuleb jaanuaris Estonias taas Verdi „Aida” järjekordne lavastus, hoolimata sellest, et ei ole just palju aega möödunud selle ooperi lavastusest koostöös Malmö ooperi- ja muusikateatriga Rocca al Mare Onistari tennisekeskuses (esietendus 4. oktoobril 2004) ja et „Aida” oli ka „Promfesti” ja Vanemuise ühistööna alles möödunud hooajal kavas. Meenutagem, et „Carmen” toodi aasta tagasi lavale ka Vanemuises. Eesti ooperipubliku hulk on selleks liiga väike ja vahemaa kahe linna vahel vaid kahetunnise bussisõidu pikkune. Rajada kummagi teatri repertuaari-

poliitika vaid turistist teatrisõbrale ning välissolistidele näitab hoolimatust eelkõige meie lauljate vastu. Ma ei väsi kordamast tõsiasi, et laevaga saabuv turist ei soovi ooperisse tülles muud, kui head meelelahutust, ja kas seda pakuvad sisseostetud või meie oma solistid, neid ei huvita. Tähtis on, et „kaup” oleks kvaliteetne, ja seda võivad edukalt pakkuda ka meie oma lauljad.

RO Estonia peaks olema üks ja kompaktne tervikorganism oma kõigi lavastustega – ooperi, opereti, muusikali ja balletiga. Olemata finantsgeenius, saan aru, et raha peab jaguma kõigele. Vahel aga tundub, et kaalukauss on raha jagamisel vajunud kuidagi viltu. Pean silmas sisseostetud ülikalleid lavastusi kõige sinna juurde kuuluvaga. Kuid ma ei soovi olla kohtumõistja – ju siis need on olnud otsustajate meelest ainuvõimalikud valikud. Teen siin aga ühe kõrvalepõike seoses kasinate ressursside oskusliku kasutamisega teatris.

Viimase kuu jooksul on mul õnnestunud Tallinna Linnateatris näha kolme erakordset lavastust, kõigis põhitagijaks Hele Kõrve: Maian Kärmaselaulude õhtu Salme kultuurikeskuses, Tiago Rodriguise „Kurbus ja rõõm kaelkirjakute elus” Taevalaval (tõlk. K. Jalasto, lav. D. Leesalu, kunstnik

A. Lindemann, valguskunstnik R. Palk, helilooja ja muusikaline kujundaja V. Tubin, helikujundaja A. Maran), Richard Kalinoski „Koletis kuu peal“ väikeses saalis (tõlk. A. Lamp, lav. M. Kalmet, kunstnik K.-A. Püüman, valguskujundus P. Adlas). Kindlasti väärib Hele Kõrve varjundirohke ja meeletu närvilaenguga näitlejatöö eraldi analüüsi mõne asjatundliku teatriteadlase poolt, kuid minu jutt puudutab hetkel raha kasutamist seoses lavakujundusega. Kõik kolm paistisid silma askeetlikkusega.

Laulude õhtu kujunduses andsid foonile projitseeritud tekstilõigud ja vaimukad joonisvinjetid toeka boonuse Hele Kõrve vaimukatele repliikidele ja lauludele, mis oma intiimsusega viisid su tänapäevale iseloomulikule vaskusele vastandudes üliiirasse, pihtimusslikku ja hingekosutavalt tasakaalustavasse maailma. Lavastuses „Kurbus ja rõõm...“ oli ainsaks kujunduselementiks varieeeritud mäng suurte legokubikutega. „Koletise kuu peal“ tegevus oma sisemust pahupidi pöörava loo ja Hele Kõrve ning Priit Võigemasti pingestatud dialoogidega toimus laval, kus oli vaid üks laud, 4 tooli, üks foto suurendus ja triikimislaud; helilindilt kõlasid meeletult sugestiivsed, melismiderohked armeenia rahvaviisid.

Kõik need kolm etendust jäävad väga kauaks hinge. Ajast aega on teatris olnud kõige tähtsam laval publikule läkitatav sõnum, emotsionaalne laeng ja professionaalne tase. Kindlasti on lisaväärtus ka toetavatel kujunduselementidel, kuid kui ollakse valikuees, kas väline hiilgus või sisuline sõnum, mis rikastab nii tegijaid kui kuulajaid, – siin ei tohiks olla kahtpidi mõtlemist.

Mõni aasta tagasi tuli Estonia pro-

duksioonina Arvo Volmeri juhatusel lavale meil tundmatu Donizetti ooper „Poliuto“, peaosades külalised maailmast – nelikümmend aastat laval olnud võimekas tenor Otoniel Gonzaga ning 1990. aastal Tšaikovski-nimelise konkursi neljanda koha ja Roza Ponselli konkursi võitja sopran Marina Schagutsch. Olen selle puhul Sirbi veergudel kirja pannud järgmised read: „...Nüüd aga meie endi lauljaist. Ei saa varjata suurt heameelt Aare Saali väga eduka esinemise puhul! Tema mehine bariton oli fokuseeritud ja sisemine kaasaelamine andis väga mõjusa värvi häälele, milles oli nii kirge ja armastust kui ka pettumust ja raevu. Ja oli näha, et tal oli kaalukas partii peas! Tahaks loota, et tal ei tule jälle aastaid oodata „oma“ *bel canto* või Verdi rolli...“.

2007. aastal Estonia kontserdisaalis ette kantud Catalani „La Wally“ puhul (dir. Arvo Volmer) meenub **Heli Veskuse** äärmiselt viimistletud ja tehnilise üleolekuga ning emotsionaalselt lauldud peategelase partii; 2009. aastal Estonia laval kontserdi korras esitatud Rossini „Wilhelm Tellis“ sensatsioonina mõjunud tenor Mario Zeffiri (Itaalia) kõrval kõlas vokaalses tippvormis **Nadia Kuremi** esituses II vaatuse Mathilde aaria lummalavalt ja sensuaalselt; **Oliver Kuusiku** esinemine samal õhtul töötas suurt perspektiivi just Rossini laulmiseks.

Kui aga heita pilk kõigile kontserttekannete solistide nimekirjadele, tekivad kahesugused tunded. On ju tore, kui saame kuulda „sisseostetud“ ja sageli ka tõesti n-ö kõrgliigasse kuuluvaid soliste. Samas ei väsi ma kordamast tõsiasja – kus on siis maailmas see paik, kus saavad end proovile panna meie oma lauljad? Kas ikka ja taas peab minema nii, et kui on saavutatud

läbilöök ja tunnustus maailma lavadel, alles siis hakatakse pingutusi tegema, et neid „meie omasid“ ka siapoole meelitada?! Kindlasti on sellel probleemil rohkem tahke, kuid midagi on siiski vist takerdunud ka teatri valikutesse ja mõttelaadi.

Paljud probleemid sõltuvad ka otsustajate muusikalisest maitsest ning arusaamast, mis on professionaalse laulmise kõrval ka esteetiline; milline

on valiku tegijate soov ja vist ka võime tabada lauljas peituvat potentsiaali. Täna nases kiirustavas ajas on vist lootusetu soovida, et maailmas ringi rändavad dirigendid võtaksid vahel aja maha ning leiaksid võimaluse teostada oma ideaale siin, meie areaalis. Selleks, et viia ansamblid ühise fraseerimispõhimõtete kaudu n-ö ühisesse paati, pole tarvis muud, kui võtta veidigi rohkem aega ühisteks proovideks orkestriga.

Richard Strauss'i ooperi „Arabella“ kontsertesitus Estonia kontserdisaalis 18. XI 2015.
Krahv Elemer — Oliver Kuusik.
RO Estonia orkester.

Julgen arvata, ja ma pole kuulda-
vasti ainuke, et on patt maha maga-
da aega, mil Heli Veskuse repertuaari
võiksid kuuluda Bellini „Norma”
nimiosa, R. Straussi „Roosikavaleri”
Marssaliproua ja „Arabella” nimiosa.

Kõik need ooperid on kõlanud
kontsertettekandes temata, aga võik-
sid kuuluda ka Estonia repertuaari,
sest peaaegu kõigi osade tarbeks on
meil just nüüd ja praegu o m a laul-

jad olemas! Ja meil on hea fantaasiaga
stsenograafe, kes leiaksid võimalusi ka
üliaskeetlikuks kujunduseks, rääkima-
ta valguskunstnikest.

Põikan korraks Estonia balletimaailma.
TMK septembrikuu numbris üt-
leb Toomas Edur usutluses Mattias
Sonnenbergile: „Meie teater ei ole kõi-
ge rikkam, selle eelarve on viis korda
väiksem kui Soomes ja me ei saa endale
lubada nii suurte honoraride maksmist

Richard Straussi
ooperi „Arabella”
kontsertesitus
Estonia
kontserdisaalis
18. XI 2015.
Arabella —
Kristiane Kaiser
(Austria) ja
Mandryka —
Morten Frank
Larsen (Taani).
RO Estonia
orkester, dirigent
Vello Pähn.
Liina Viru fotod

nagu mõned teised teatrid... Kuid küsimus ei ole ainult rahas, vaid etenduse ja balletitrupi tasemes, tantsijad peavad suutma rolle välja kanda... Õiguste saamiseks peab teatril olema mitteametliku reeglina lavale tuua k a k s t a n t s i j a t e [sõrendus – T. L.] koosseisu.”

See kahe koosseisu põhimõte peaks kehtima kindlasti ka ooperite väljatoomisel. Esiteks seetõttu, et rolliks valmistumine on stiimul, prooviperioodis osalemine on arenguks hädavajalik, ja teiseks – elu ise on nii sageli ette toonud olukordi, kus solisti tabab mingi tervisehäda ja dublanti oma majast pole võtta. Lausa kurioosne on ju olukord, kui asendajaks otsitakse keegi „kusagilt”, kes peab tundmatusse lavastuskontseptsiooni „sisse hüppama”.

Bellini „Norma” ja R. Straussi kõne all olnud ooperitesse on praegu Eesti lauljate seas ilmselgelt igale rollile lausa mitu koosseisu, kui mõelda ka neile, kes laias maailmas juba endale rakendust on leidnud. Mõtlen siin näiteks vabakutselist Aile Asszonyit, Alfia Kamalovat (kes küll Saksamaal täies rakkes), Kai Rüütli, Liisi Kasenõmme, Annaliisa Pillakut, Merle Silmatot (Soome RO koori liige), Juhan Trallat (kes samuti Saksamaal täies rakkes), Priit Volmerit (Bonni ooperi solist), Ain Angerit, kes vabakutseline ning juba ilmselgelt pääsenud Euroopa lavade kõrgliigasse, nüüdseks nii Berliini kui ka Milano ooperimajades laulvat Lauri Vasarat, vabakutselist Mati Turi ning mitmeid rahvusvahelisi konkursese võitnud Arete Teemetsa või Katrin Targot.

Kodumaal tundub täieliku alarakendusega olevat näiteks bariton Taavi Tampuu, kes meenus just seoses vii-

mati kõlanud R. Straussi „Arabella” ettekandega Estonia kontserdisaalis. Selle külalissolist **Morten Frank Larsen** (Taani) oli ilmselgelt vokaalses alavormis ning ei pakkunud selle ooperi võtmepersoonile Mandryka rollis mingilgi määral võrdväärset partnerlust imelisele Arabellat laulnud **Kristiane Kaiserile** (Austria), kes nii oma vokaalse võimekuse kui ehtstraussiliku stiili tajuga ning kontsertetenduse vormist sõltumatuna pakkus täisväärtusliku osakujundusega võrratu muusikalise elamuse, kusjuures see oli tema debüüt Arabellana! Olematuks jäid ooperiliteratuuri ühed võimaluvad soprani-baritoni dramaturgiliselt ülipõnevad ja kaunilt kõlavad duetid.

Oliver Kuusiku krahv Elemeri (Arabella austaja) episoodilised fraasid kõlasid hästi, kuid tekkis küsimus, miks ei usaldatud talle Matteo rolli. See partii sobinuks Oliver Kuusikule hästi. Meenus tema ekspressiivne roll Britteni „Kruvipöördes” Birgitta festivalil, rääkimata osatäitmistest Rossini „Tuhkatriinus” ja Donizetti „Armujoo-gis”. Kas võisid põhjuseks olla Tauno Aintsi lastetüki „Karlsson katuselt” proovid? Pean muidugi tunnistama, et selles küllalt episoodilises onu Juliuse rollis said lapsed nautida Kuusiku erakordselt mõnusat koomikusoont, kuid peaks mõtlema ka sellele, mida laulja väärrib ja mis on olulisem tema arengut silmas pidades.

Põhjalikuma analüüsi „Arabella” kontsertettekandest olen teinud ajalehes Sirp (27. XI 2015) ja ei hakka siin ennast rohkem kordama. Küll aga ei väsi kordamast oma „leitmotiivi” – hoidkem oma rahvuslikku uhkust ja vara, meie kauneid ja tänapäeva nõudmistele vastavate võimetega lauljaid, ning andkem neile tööd!